

ФИЛОСОФИЯ НА ЕЗИКА И ФИЛОСОФИЯ НА ЛИНГВИСТИКАТА

Светлана Питкевич

Институт за български език „Проф. Любимир Андрейчин“ – БАН

Резюме. Най-общото методологическо съображение зад този текст е отрицанието на виждането за научния прогрес като постъпателно движение от едно фиксирано достижение към следващ подлежащ на фиксиране резултат, който въобще е резултат, защото напомня по нещо предишния аналог. Обрисованата в тази статия гледна точка е следствие от анализа на рефлексията върху природата на езика при Витгенщайн и саморефлексията на лингвистичното изследване в парадигмата на биолингвистиката (Чомски). Този анализ показва, че и в езика сам по себе си, и в научния метод на генеративизма като *програма* се съдържат идеите за самопреодоляване и дори самоотричане, като именно тези моменти задават възможността за развитие, т.е. прогрес и резултативност.

Keywords: nature of language; linguistic programme; philosophy as therapy

I. Увод

Прекомерната, буквално необозримата на пръв поглед широта на обхващаната в заглавието проблематика се диктува от два фактора.

1. Необходимостта чрез повторението на квалификацията на тематиката като **философска** да се акцентира спецификата на подхода, който ще следвам по-нататък в този текст.

2. Намерението да се обрисова именно в светлината на подхода от 1. общата за двете назовани дисциплини област – **природата на езика**.

Приемайки обаче ограниченията, зададени в 1. и 2., ние едновременно свеждаме, т.е. стесняваме философските идеи в езикознанието само до две имена:

– *Сосюр* и

– *Чомски*.

А в категориите на изходните идеи философски релевантните предложения в лингвистиката на XX век пък са съответно:

– идеята за *структурата* като отделно битие (Сосюр) и

– идеята за *вродената*, т.е. *биологичната природа* на езика (Чомски)¹⁾.

В областта на философията на езика имената обаче са значително повече: Витгенщайн, атомистите от типа на Карнап или Ръсел, Хайдегер и френските постмодернисти (Фуко, Левинас, Дерида, Делюз и др.).

Затова се налага да стесним още малко чрез прецизиране на знаковите аспекти за разбирането²⁾ на отново много широката идея за философски поглед. Тук ще се придържам към схващане, много близко да майевтиката³⁾ на Сократ в смисъла на *неограничена* свобода в задаването на всякакви въпроси – удобни/неудобни, приети/неприети и т.н., с цел достигане до разбирането, което вече се крие в душата на адресата на въпросите. Подобно схващане е много подходящо, затова защото предполага разбирането на факта, че всички латентно знаем какво е език, макар че гледната ни точка може да е напълно замъглена от професионалните ни познания, например.

С други думи, ще се ориентираме към подходи, които ни се струват съзвучни със стила на философстване, който предполага неограничена от нищо смелост дори в отказа от собствените идеи от предходния етап, когато те са престанали да съответстват на разбирането на някаква водеща и значима за автора им идея. При подобен подход остават две иманентно революционни имена:

- Лудвиг Витгенщайн и
- Ноъм Чомски,

като тук ще става дума именно за отношението им към истината, към *стила* им на мислене, както вече посочихме, а не собствено за идеите им. Да си спомним само, че Витгенщайн отрича на езика специфика и смята усвояването на езиковите навици (игри) за решаващо в „научаването“ му, докато Чомски, както е известно, последователно се придържа към точно противоположното разбиране за вроденост на езика и за неговата биологическа природа⁴⁾.

Терминът *стил* би могъл да бъде подвеждащ, ако го разбираме като съотнесен с индивидуалност, лични особености и т.н., но тук ще се стремим да покажем формализацията на подобно движение на познанието в концепцията на късния Чомски (идеята за *научна програма*) и по-свободното, но не по-малко категорично осмисляне на това движение в идеята на Витгенщайн за философията било като *дейност*, било като единична *терапия* (лекуваща от заплахите на езика, разбира се).

II. Развитието на идеите на Витгенщайн за същността на езика

Проблемът за същността на езика занимава Витгенщайн в продължение на цялото му творчество, като се започне с *Логико-философския трактат* (Wittgenstein, 1922) и се стигне до *Философските изследвания* (Wittgenstein, 2009), където се декларира, както вече загатнахме, радикален отказ от намерението да се търси тази същност.

1. *Логико-философският трактат* – изоморфизмът между свят и език и дейността.

В *Трактата* Витгенщайн излиза от постулата за изоморфизъм между действителността, езика и мисленето. Простичко твърдение, което е смайващо в едновременно мащабното и „еднотактово“ решение на проблемите на метафизиката, теорията на познанието⁵⁾ и теорията на езика и което води до огромно количество импликации, голяма част от тях далеч не очевидни. На първо време, за структура-

та на действителността, за природата на мисленето като послушно фиксиране на тази структура и главно⁶⁾ за езика като твърдествен с мисълта.

Действителността при този подход се описва не чрез обекти, както обикновено се смята във формалната логика (в логическия атоизъм във философията), а от т. нар. *състояния на нещата*, т.е. от факти или от комплексни същности от композиционна гледна точка, чиито съставни части се определят като елементарни и се комбинират вследствие на вътрешните си логически свойства. („1. Светът е всичко, което има място [that is the case]; 2. Това, което има място, фактът, е съществуването на състояния на нещата [states of affairs]“ (Wittgenstein, 1922).

По-точно съставните части могат да бъдат отделни обекти (имена) или множества от обекти, предикати ($\approx$ глаголи, прилагателни или съществителни нарицателни⁷⁾), които се съчетават в съответствие с природата си на единичности или множества. Или с думите на самия Витгенщайн: „Обектите съставят субстанцията на света. Затова те не могат да бъдат сложни... Субстанцията е това, което съществува независимо от това, което е [даденият] случай... Обектите са твърдени с фиксираното, съществуващото... Конфигурацията на обектите е променящото се, променливото...“ (Wittgenstein, 1922: §2.021, 2.024, 2.027, 2.0271).

Същественото е, че не името е елементарно, както е в логическия атоизъм, а самият обект от действителността е елементарен!

Действителността се репрезентира от и във мисълта, като самата мисъл в технически смисъл е *осмислена пропозиция*, или по известния израз на Витгенщайн „картина на света“, която може да бъде актуална или виртуална (констатация или модално оформено⁸⁾ изказване). „Аз разбирам дадено изречение, без смисълът му да ми е предварително обяснен“ (Wittgenstein, 1922: §4.021). „Това изглежда забележителен факт. Ако това е факт, единственото възможно обяснение би било, че изречението **показва** (! С.П.) значението си. То показва какви би трябвало да бъдат нещата, за да е вярно“ (Wittgenstein, 1922: §4.022).

Най-повърхностно и кратко, лингвистично релевантните импликации на този поглед върху отношенията между езика, мисълта и действителността са в области като:

– загадката на квантора например се свежда до това, че той експлицитно противоречи на идеята за представления изоморфизъм: *Някой ме удари; Петър ме удари; Човекът⁹⁾ ме удари*, бидейки синтактично, а отгук компонентно идентични, не могат да се интерпретират семантично идентично, т.е. не предполагат автоматически еднаква картина на света¹⁰⁾;

– проблемът на модалностите¹¹⁾ пък, или по-общо на семантиката на възможните светове¹²⁾, е следствие на осмислянето на идеята на виртуалните пропозиции на Витгенщайн. Същото в примери: *Петър играе; Петър иска да играе; Петър не може да играе¹³⁾* и т.н.

И така, езикът е съставен от елементарни същности, т.е. *имена*, а действителността, на която неговите *продукти* (пропозициите, или както по-късно се

приема за езика за разлика от логиката, изказванията) са изоморфни, е съставена от статични елементарни *обекти*. Самият изоморфизъм е между състоянията на нещата и пропозициите. Пропозиции, които не „показват“ своето значение, не са осмислени; такива са в частност всички твърдения на философията, етиката и т.н. Или от друга гледна точка, мисълта е изоморфна с езика във формата на пропозицията, но тя не е елементна като него и действителността и затова са възможни такива нейни явления като философията или теологията.

Оттук думата *философия* според Витгенщайн би трябвало да означава нещо, „което стои над или под, но не редом с естествените науки“ (Wittgenstein, 1922: §4.111) и затова философските твърдения са нито истинни, нито неистинни, те са просто безсмислени (Wittgenstein, 1922: §4.003). Затова философията не е наука или доктрина, тя е *дейност* по изясняването на мислите, и най-вече по критиката на езика. Така самият *Трактат* по логико-философската си природа рискува да се превърне в безсмислица, което кара Витгенщайн в края на произведението си да оприличи философията на стълба, която се отхвърля, след като си е свършила работата.

2. Философските изследвания и идеята за терапията на езика като роля на философията и отново дейността

Тройният изоморфизъм на *Трактата* се разрушава съзнателно и планомерно от Витгенщайн във *Философските изследвания* (Wittgenstein, 2009) в посока на отказ от доверчивото приемане на способността на езика да показва значенията, срв.: „Философията е битка с омагьосването на нашата интелигентност чрез средствата на езика“ (Wittgenstein, 2009: §109)¹⁴.

Както се вижда от приведенения цитат, приспивният паралелизъм между език и мислене е илюзия, лъжа, болест, срещу които е призвана да се бори философията.

Ако погледнем на тази смяна на оптиката в лингвистична перспектива, ще осъзнаем две импликации.

– Методологическа: лингвистиката в качеството си на наука (макар и не естествена) през 1953 г. губи, така да се каже, привилегиите си да изказва прозрачни твърдения, които сами показват значението си. С други думи, тя не може да не разчита на сътрудничество с философията в интерпретацията на структурите, които вече не се съотнасят безпроблемно с действителността, разбираана като съставена от обекти и положения.

– Семантична: дори „кръпките“ от типа на сложните тълкувания на квантора или пропозиционалната установка, или пък прагматичните оператори не гарантират семантичен автоматизъм в интерпретацията на изреченските значения.

Но нека се върнем към разсъжденията на Витгенщайн във *Философските изследвания*. Неслучайно важно място в аргументацията му има спорът с възгледите на св. Августин, който предполага възникването на определени *ментални същности* от типа на значения на думите¹⁵ например в хода на обучението и развитието на човека, които биха съответствали на пропозициите при ранния Витгенщайн.

Тези ментални същности, между другото, биха били средство на паралелизма на език и действителност и биха създавали самата възможност за разбиране и познание на света. Разрушаването пък на изоморфизма и дори идентичността между мисъл и език, фиксирана в §109 на *Изследванията*, закономерно диктува някакво решение на проблема със статуса на значението, което престава по логиката на цитата да бъде проява на действителността в езика. С други думи, Витгенщайн с казаното се отказва от идеята, че съществува някакво ядро от пропозиции, които са директни картини на света, било то актуални, или виртуални, а останалите са безсмислени, и приема гледната точка, че целостта на езиковите изказвания е „под подозрение“, защото функционира по свои правила, които не съответстват на структурата на действителността, чието осмисляне е цел на философията.

Оттук се предлага идеята за значението като употреба, а не репрезентация¹⁶⁾: „За голям клас от случаите на използването на думата „значение“, макар и не за всички, тази дума може да бъде обяснена по следния начин: значението на думата е нейната употреба в езика“ (Wittgenstein, 2009: §43). Така Витгенщайн измества фокуса на интерпретацията на значението от ориентацията му към нещо *извън* пропозицията – репрезентация в съзнанието (Августин) или репрезентация в действителността (ранния Витгенщайн например). В §11 се използва метафората на кутия с инструменти, за да се поясни горното твърдение: „функциите на думите са толкова разнообразни, колкото функциите на тези обекти“, но ние се подвеждаме по единообразието на думите, когато разсъждаваме за значенията им.

А какво всъщност е това единообразие? Естествено *формата* – съществително, глагол, въпросително изречение и т.н. Трудно е *като че ли* да си представим лингвистика при подобен подход, но Витгенщайн, разбира се, говори за философията, но и за познанието по този начин.

Оттук постоянното повторение на „Не мисли, а гледай“ (Wittgenstein, 2009: §66), което е всъщност призив за ориентация не към генерализацията, а към конкретността на употребата. Оттук и замяната на идеята за картината с понятието „езикова игра“, което никъде не се дефинира експлицитно, но има за цел да предложи една по-гъвкава и по-дейностна перспектива върху езика.

И все пак да се върнем за малко към лингвистиката *per se*. Дали идеята за значението като употреба е приложима само в класическата прагматика с нейните речеви действия? Струва ми се, че това би било, макар и разпространено, но крайно обедняващо идеите на Витгенщайн разбиране. Същото важи и за идеята на Чомски за принципа на Витгенщайн¹⁷⁾, който се извежда от прочита на Крипке¹⁸⁾ на възгледите на великия философ. Това, което може да се научи от прозренията му, е по-скоро от областта на разграничителната линия между синтаксис и семантика, но това е вече извън темата на тази статия.

III. Идеите на биолингвистиката като теоретична програма

Тук приемам, че няма лингвист, който не знае, че възгледите на Н. Чомски са еволюирали и дори „революирали“ от проста генеративна граматика през транс-

формационно-генеративна граматика, теория на управлението и свързването (GB) до минимализъм и биолингвистика¹⁹⁾. С оглед на проблема за същността на езика възгледите съответно се движат от отказ да се разглежда този проблем, до актуалното му поставяне в центъра на изследователското внимание²⁰⁾.

Витгенщайн, както скицирахме по-горе, разглежда или не разглежда проблема за същността на езика във връзка с развитието на възгледите си върху познанието и решаващата функция на езика в него. Отношението на Чомски към този централен проблем се диктува съответно от разбирането му за *същността на лингвистиката*. Изходното му убеждение е, че неин обект са правилата на построяването на граматиките. С други думи, той от самото начало на научната си дейност къса с позитивистичното разбиране за природата на науката като производна от спецификата на обекта ѝ, който в случая на лингвистиката е естествено езикът. Още по-експлицитно, той никъде и никога не тръгва от някакво предтеоретично виждане за природата на езика²¹⁾, което диктува съответните граматични построения. Убеждението, че езикът е вроден и отгук биологичен, *не определя* формата или строежа на теорията от една или друга фаза на генеративизма, то като че ли стои настрана доста дълго време до появата на минимализма, който позволява радикално опростяване на основните правила, т.е. свеждането им до сливането (*Merge*), което се оприличава след това на операцията, която фило- и онтогенетически се осъществява в мозъка:

„[Преди около 60 000 – 100 000 години някъде в Африка е настъпила някаква малка мутация, която очевидно е предполагала някакво селекционно преимущество и която е довела до появата на езика.] *И каква е била тя* [мутацията]? *Най-простото допускане, което нямаме никакви основания да поставяме под съмнение, е, че това, което се е случило, е било Сливането (The Merge). Получавате операция, която дава възможност да вземете някакви вече съществуващи ментални обекти (или понятия от някакъв вид) и да ги превърнете в по-големи ментални обекти. Това е Сливане*“ (Chomsky, McGilvray, 2012: 12).

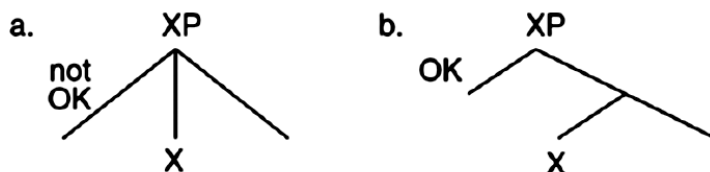
Стриктният паралелизъм между *менталните*²²⁾ операции в мозъка и синтактичните „действия“ може да се види съответно от този цитат:

„[...] *най-елементарното свойство на езика* [което е] *едновременно необичайно в биологическия свят, е, че той е дискретно безкрайна система, състояща се от йерархично организирани обекти. Най-простата система се базира на операция, която взема вече оформени синтактични обекти (SO) и образува от тях нови SO. Тази операция се нарича сливане. Неограниченото сливане [...] е неизбежно в йерархизирана дискретна система...*“ (Chomsky, 2008: 137).

Необичайността в биологическия свят прави носителя на *дискретно безкрайната система, състояща се от йерархично организирани обекти* човек, с други, по-прости думи, езикът прави човека човек.

Сливането, в лингвистичен смисъл, е съответно операция по преобразуване на оформени синтактични обекти в нови синтактични обекти, подчинено на

едно единствено изискване, което може да се представи по следния начин срв. (Boeckx, 2006: 89):

Фигура 1

(Т.е. конструкцията не е правилно оформена, ако не е бинарна като в b).

Целостта на теорията съответно, чиято единствена операция е сливането, т.е. минимализмът, може да се представи по следния начин:

ПЛД_c → УГ → Г_c²³.

Т.е. универсалната граматика (УГ) е функция, която взема за входящи първичните лингвистични данни (ПЛД), за да даде като резултат граматиката на конкретния език (Г_c).

Тази формализация съответства на фундаменталното разбиране за езика, което се определя от Чомски като *проблема на Платон* и се свежда до въпроса „Как се получава така, че човешките същества, чиито контакти със света са кратки, лични и ограничени, са в състояние независимо от това да знаят това, което знаят?“⁽²⁴⁾ (Chomsky, 1986: XXIV). Или как детето в процеса на усвояването на езика извлича сложните граматически правила, преди да умее да мисли дори? А как и най-неукият възрастен може да използва правилно нещо толкова сложно като граматиката? Единственото обяснение е според Чомски във вродения механизъм на универсалната граматика, чието уникално човешко измерение създава възможността за мислене и език.

Съответно в (Chomsky, 1986: 562) се говори за нещо подобно: I-Language (≈УГ), т.е. „понятие за структура“ в съзнанието на говорещия, което му позволява да изрича множество нови и нови изречения, и E-Language (≈Г_c), т.е. многообразието на поведението на носителите на езика, а не до някаква особеност на тяхното съзнание/мозък. Подобно, защото става въпрос за ментални и поведенчески моменти, а в 1) се говори за лингвистични, т.е. описателни обекти.

Както не е трудно да се забележи, по този начин в частност се постига забележителният паралелизъм между лингвистична теория и мозъчна активност, характерен за биолингвистиката.

Като обект на описание, езикът стриктно е:

1. изреченията са основни лингвистични единици;
2. изреченията са обединения на форма и значение;
3. изреченията са съставени от по-малки изрази (думи и лексеми);

4. тези по-малки изрази се композират в единици с йерархическа структура, т.е. фрази, по-големи от думи и по-малки от изречението;

5. изреченията се характеризират със свойството някои елементи да бъдат интерпретирани в позиция, различна от изходната (displacement properties);

6. езикът е рекурсивен в смисъл, че няма горна граница на дължината на изреченията (Hornstein et. al, 2005).

И това е много различно от философското разбиране на езика като вроден биологически механизъм, което е равностойно на твърдението, че и в тази версия не се излиза от предпоставени идеи за обекта.

Тези факти, които, доколкото е известно, характеризират всеки естествен език, определят това, което Чомски нарича виртуална концептуална необходимост (*virtual conceptual necessity*) за даден обект да бъде лингвистична теория.

Минимализмът е *минимализъм* затова, защото апаратът, необходим за описанието на тези факти, е достатъчен, за да опише всичко останало в езика.

Доколкото е известно, тези факти са истинни, но винаги трябва да има готовността да се приеме, че са погрешни, затова се използва определението „виртуална“ (необходимост).

И така, минимализмът освен всичко казано досега се оказва научно построение, което допуска да *съдържа в себе си самата възможност да се окаже невярно*.

Развитието на теорията се вижда като етапно, съдържащо вероятността да се отричат огромни предишни масиви идеи. Нещо повече, това положение се схваща като нормално за хода на научните изследвания в дадена, да го наречем условно и временно, *парадигма*.

Т.е. методологически се предпоставя възможността за множественост, както и за отхвърляне на погрешните варианти вътре в рамките на минимализма.

С цел да инкорпорира подобно методологическо намерение, Чомски определя минимализма като *програма* в смисъла на известния теоретик на науката Имре Лакатош (Lakatos, Worrall, Zahar, 1978). В тази концепция обект на философския анализ на научното знание от теорията става *темпоралната последователност от теории*, която именно е наречена програма. Така се схваща *динамиката* на развитието на научните теории не чрез простия верификационизъм или пък фалшификацията. Фалшификацията вече не е достатъчна да се отхвърли някаква теория.

Тъй като програмата съдържа централни идеи (ядро) и съпътстващи хипотези, тя може да се развива и променя и след фалшификацията на хипотезите, доколкото ядрото остава непокътнато.

IV. Заключение

Мотивът на тази статия е всъщност сократовското *Аз знам, че нищо не знам* в изпълнението на един от най-великите философи и на най-великия лингвист

на XX век. Никой от тях, разбира се, не заема пошлата позиция на примирение с това единствено сигурно знание²⁵⁾.

Витгенщайн е готов метафорично да отхвърли стълбата и да остане в безтегловност, а после се отказва и от тази идея, за да провъзгласи афоризма *Не мисли, а гледай*, което е една от най-смелите мислими²⁶⁾ философски декларации, подпомагащи плуването в открития океан на познанието.

Чомски, на свой ред, не се страхува неколкостранно да прекроява теориите си до пълна неузнаваемост, като целта е достигането до формализъм, който е съвместим с интерпретацията на езика като вроден биологически механизъм. Усещането за догматичността на всеки формализъм като вторична спрямо водещата изходна идея за езика се фиксира в концепцията за *научна програма*, която съдържа в себе си възможността за безконечна вариация на периферните факти в името на съхранението на ядрото на теорията.

В тази конкретна статия всички приведени факти, философски и лингвистични, също бяха вторични спрямо желанието да се извърви поучителният път на скицираните търсения, след които не можеш да останеш предишният.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Двете идеи, естествено, не се отричат взаимно – тук говорим за водещата тема, така да се каже.
2. От моя гледна точка, разбира се.
3. Етимологията е от *μαῖευτική* (акушерство), т.е. Сократ според Платон е смятал, че философът подпомага раждането на истината, както майката на самия Сократ, която е била акушерка, е подпомагала жените в раждането. Оттук в частност истината, до която се достига по този начин, е природна и естествена като самия живот.
4. Т.е. същност, т.е. специфика.
5. Т.е. на всички централни проблеми на философията.
6. От наша гледна точка, разбира се.
7. Естествено, Витгенщайн не се занимава с подобни детайлизации, които привеждам тук само за да илюстрирам природата на компонентите на картината на света и степента на тяхната абстрактност.
8. Или пък препозирано с пропозиционална установка от вида на вярвам, предполагам и т.н.
9. Членуването име пък също е отделен проблем – срв. теорията на Ръсел на т.нар. *definite descriptions* (Russell, 1905).
10. Срв. например (Peters, Westerståhl, 2006).
11. Срв. (Pitkevich, 2014).
12. Срв. класическия труд (Kripke, 1980).

13. Последният ни пример е допълнително усложнен от отрицанието, което е констатация на състояние на нещата, което е несъвместимо с някакво виртуално положение (т.е. Петър играе) и едновременно е модален (може).
14. Или: „Философията, така както употребяваме думата, е битка срещу очарованието, което упражняват върху нас формите на израз“ (Wittgenstein 2009, с. 27).
15. В стандартното разбиране на знание на даден език, което, между другото, не съвпада и с теорията на имената в Трактата.
16. Както е в Трактата, да напомним.
17. А тук следваме интерпретацията на Макгин (McGinn, 1997), която буквално възражда реалния поглед на Витгенщайн върху философията и знанието оттук.
18. Срв. (Chomsky 1986, с. 255 – 266), като акцент се прави върху т.нар. rule-following. Текстът на Крипке съответно е (Kripke, 1982).
19. Която е тъждествена с минимализма като формализъм.
20. По-подробно вж. (Pitkevich, 2016).
21. Както прави Сосюр например: езикът е структура и затова се изследва като такава.
22. Т.е. операции в мозъка, а не в съзнанието в широк смисъл (mind).
23. Заимствана от (Hornstein et al., 2005).
24. Във формулировката на Ръсел.
25. Парадокс, продиктуван от необходимостта от знание (не знам $\rightarrow$ знание).
26. Още един подобен парадокс (не мисли – мислим).

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Boeckx, C. (2006). *Linguistic Minimalism. Origins, Concepts, Methods, and Aims*. Oxford: Oxford University Press.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of Language: Its Nature, Origin, and Use*. New York, etc.: Praeger.
- Chomsky, N. (2008). On Phases. In: R. O. Freidin, *Foundational Issues in Linguistic Theory. Essays in Honor of Jean-Roger Vergnaud*, 133 – 166. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Chomsky, N. & McGilvray, J. (2012). *The Science of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hornstein, N., Nunes, J. & Grohmann, K. (2005). *Understanding Minimalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kripke, S. A. (1980). *Naming and Necessity*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Kripke, S. A. (1982). *Wittgenstein on Rules and Private Language*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

- Lakatos, I., Worrall, J. & Zahar, E. (1978). *The Methodology of Scientific Research Programmes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McGinn, M. (1997). *Routledge philosophy guidebook to Wittgenstein and the Philosophical investigations*. New York: Routledge.
- Peters, S., Westerståhl, D. (2006). *Quantifiers in Language and Logic*. Oxford: Clarendon Press.
- Pitkevich, S. (2014). *Struktura na modalnite znachenia v balgarski ezik*. Sofia: ArtGraph. [Питкевич, С. (2014). *Структура на модалните значения в български език*. София: ArtGraph].
- Pitkevich, S. (2016). *Ezik ili gramatika*, Sofia: ArtGraph. [Питкевич, С. (2016). *Език или граматика*. София: ArtGraph].
- Russell B. (1905). On Denoting. In: *Logic and Knowledge*. London: George Allen and Unwin, 1956, 41 – 56.
- Wittgenstein, L. (1922). *Tractatus Logico-Philosophicus*, C. K. Ogden (trans.). London: Routledge & Kegan Paul.
- Wittgenstein, L. (2009). *Philosophical Investigations*, 4th edition, P.M.S. Hacker and Joachim Schulte (eds. and trans.), Oxford: Wiley-Blackwell.

PHILOSOPHY OF LANGUAGE AND PHILOSOPHY OF LINGUISTICS

Abstract. The general methodological consideration behind this text is the denial of the vision of scientific progress as a forward movement from a fixed achievement to a subsequent fixable result, which is taken as a result as in some aspects looks like the former analogue.

The view taken in this article is a consequence of the analysis of the reflection on the nature of the Wittgenstein language and the self-reflection of linguistic research in the paradigm of bio-linguistics (Chomsky). This analysis shows that both in language itself and in the scientific method of generativism as a program contain the ideas of self-healing and even self-denial, and precisely these moments set the possibility of development, i.e. progress and performance.

✉ **Dr. Svetlana Pitkevich, Assoc. Prof.**

Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
52, Shipchenski prohod Blvd., bl. 17
Sofia, Bulgaria
E-mail: spitkevich@gmail.com